

конкретного громадянина, тобто, захищаючи державні інтереси, тим самим всебічно охороняє права та інтереси власних громадян. Як наслідок – посягання на інтереси держави каралося набагато жорсткіше, ніж протиправні дії щодо конкретної особи.

Список використаних джерел

1. Бригінець О.О. Правове регулювання фінансової безпеки України: монографія. Ірпінь: Університет ДФС України, 2016. 362 с.
2. Шаллер Дж. Книга Книг. Короткий вступ до Біблії. Київ, 2007. 377 с.
3. Читанка з філософії. К.: Довіра, 1992. Т.1: Філософія стародавнього світу. 181 с.
4. Экономическая безопасность России: Общий курс: учебник / под ред. В. К. Сенчагова. М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2009. 815 с.
5. Сидні. І. Лендау. Словники: Мистецтво та ремесло лексикографії / перекл. з англ. Ольги Кочерги. К.: К.І.С., 2012. 480 с.
6. Пол Стретерн Макиавелли. М.: Азбука-Аттикус, 2014. 96 с.
7. Гоббс Т. Избранные сочинения. М.: Соцэкгиз, 1926. 748 с.
8. Экономическая и национальная безопасность: учебник / под ред. Е. А. Олейникова. М., 2004. С. 13–14.
9. Pareto V. Trattato di sociologia generale / V. Pareto. V. 1–2. Mil. 1964.
10. Ахтямов В. В. Психоисторические аспекты жизни С. Ю. Витте и П. А. Столыпина: автореферат на соис. науч. ст. канд. ист. наук URL: www.dslib.net/istoriaotechestva/ahtjamov2.html/.
11. Кирин А. В. Теория административно-деликтного права: автореф. дис на соискание учен. степени докт. юрид. наук / А. В. Кирин. М.: ФГБОУ ВПО Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте РФ, 2012. 57 с.

Ванджурак Роман Васильович,
аспірант кафедри філософії права
та юридичної логіки Національної академії
внутрішніх справ, адвокат

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ ДАВНЬОГРЕЦЬКИХ «СЕМИ МУДРЕЦІВ» І СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ ПРАВО

Право, як і будь-яке явище нашого суспільства, утворилося не саме по собі, а формувалося упродовж тисячоліть, трансформувались з примітивних уявлень наших предків про справедливість у довершені логічно-складовані правові системи. Цей процес не зупинився й сьогодні, адже існування в сучасних країнах законодавчих органів свідчить про його постійну еволюцію. Як і будь-який живий організм, право теж має свій зародок й причетність до певної родини, себто витоки й методологічні джерела тої чи іншої філософсько-правової традиції.

Аналізуючи джерела українського права, зокрема, договори з Візантією IX ст., «Руську правду» Ярослава Мудрого, Конституцію Пилипа Орлика, Універсали Козацької доби й права Української держави в часи визвольної змагання, можна з упевненістю сказати, що українське право примикає до європейської правової культури. Нехай у період дії вказаних актів і відчувався певний вплив візантійської правової традиції, та з XIX ст. в українській філософсько-правовій думці, а з XX ст. – у практиці державно-правового будівництва вже вагомніше відчувається вплив західноєвропейської правової традиції. Виходячи з твердження, що українське право було і є європейським, слід вважати, що воно має ті ж самі методологічні джерела, що й «західне» право, тобто еллінську філософію права; теорію і норми римського права; християнську етику. Водночас, як стверджує академік М. В. Костицький, первинним джерелом й основою європейського права є саме еллінська філософія права.

Заглиблюючись у витoki еллінської філософії, не можемо не помітити постаті відомих в еллінському суспільстві «сімох мудреців», які жили в VII–VI ст. до н.е., зусиллями котрих, як влучно зауважує професор С. Г. Меленко, було створено чи не найперший у світовій та політико-правовій думці кодекс правил державного управління, спрямованого на досягнення полісної єдності, політичного компромісу, принципів законотворення, взаємозв'язку справедливості та права з акцентом на дотримання міри, «золотої середини», стабільності законів, доброчесності та справедливості держаних правителів [5, с. 38].

Уперше про «сімох мудреців» згадує Платон у своєму діалозі «Протагор» [3, с. 598].

На питання скільки їх було й хто були ці люди, однозначної відповіді нам не дають ні тогочасні історики, ні сучасні дослідники. Існують версії, що їх було навіть сімнадцять [5, с. 38]. За словами Дікеарха розбіжностей нема тільки щодо чотирьох: Фалеса, Біанта, Піттака й Солона, щодо інших трьох то в давньогрецьких істориків думки розходяться. Деякі додають навіть Піфагора [1, с. 76], а приміром Платон у своєму діалозі «Протагор» замість Періандра включає в число «семи мудреців» - Місона. Зрештою Діоген Лаертський, посилаючись на Дамона Кіренського, зупиняється на Фалесі, Солоні, Періандрі, Клеобулі, Хілоні, Біанті та Піттаку. Не виключено, що до такого висновку Діоген прийшов й через те, що на стінах храму богу Аполлону в Дельфах були викарбувані вислови саме цих «сімох мудреців».

Проте, не вдаючись у гіпотези кількісного й персонального складу давньогрецьких «семи мудрів» та їхній вплив на розвиток давньогрецької філософії права, зупинимось лише на поглядах тих з числа «семи мудреців», які мали, на наш погляд, вплив на розвиток українського права й прямо чи опосередковано відображені в чинному українському законодавстві.

Першим з числа «семи мудреців» прийнято вважати Фалеса Мілетського (625–546 рр. до н.е.), якому належить вислів: «Чим підтримав ти своїх батьків – такої підтримки чекай і від дітей» [1, с. 74], який дещо трансформувавшись, але без втрати свого сенсу й досі відображений у чинному Сімейному кодексі України, а саме в статті 202, згідно з якою батьки мають право звернутися до своїх дітей за аліментами тільки у разі належного виконання у свій час своїх батьківських обов'язків.

Солон з Саламіна (638–558 роки до н.е.) вважав, що «Закони подібні павутині: якщо в них попадає безсильний і легкий, – вони витримають, якщо великий – він розірве їх і вирветься» [1, с. 84]. Ця сентенція носить має глибинний зміст і, на жаль, невтішний і понині предикат корупції. Не менш важливою для сучасного законодавства є відповідь Солона на питання, як позбавити людей від злочинів: «Потрібно, щоб потерпілим і непотерпілим було однаково важко» [1, с. 84], що по суті є підвалиною сучасної норми про призначення покарання в частині його достатності та співмірності зі злочином.

Заслуговує на увагу й те, що Солон вперше ввів право заявляти про злочин не лише потерпілим [1, с. 84], але й тому, кому стало відомо про вчинення злочину (свідкам, очевидцям). Ця нормативна формула й досі працює в чинному Кримінальному процесуальному кодексі України (ст. 60).

Наступним представником з числа давньогрецьких «семи мудреців» був Хілон Лакедемонянин (бл. 625–552 рр. до н.е.), вислів якого: «За порукою – відповідальність» [8, с. 17] й досі є основою цивільно-правових відносин зобов'язального характеру й знаходить своє пряме відображення в змісті ст. 553 чинного Цивільного кодексу України.

Піттак з Мітілін (650–570 рр. до н.е.) вважав, що «З п'яного за проступок – подвійна пеня» [1, с. 87]. Ця формула й досі широко застосовується в сучасному законодавстві, зокрема в ст. 66 Кримінального кодексу України, згідно якої вчинення кримінального правопорушення в стані алкогольного сп'яніння є обставиною, що обтяжує покарання.

Біант Прієнтський (600–530 рр. до н.е.) – один з семи мудреців, суддя, який славився мудрістю своїх рішень. Маючи безпосереднє відношення до права, Біант не залишив по собі міркувань на цю тему, крім поради «Розглядати спір між своїми ворогами краще ніж між своїми друзями, оскільки безперечно після цього один з друзів стане тобі ворогом, а один з ворогів – другом» [1, с. 93], яка й досі може служити дороговказом для суддів.

Клеобул (VII ст. до н.е., дати народження й смері невідомі) нам теж не залишив жодних міркувань на тему права, при тому, що сучасники його вважали найкращим оратором у суді. Однак його вислів на стінах храму богу Аполлону в Дельфах «Найкраще –

міра» [8, с. 17] й понині може вважатися онтологічною матрицею будь-якого права, у тому числі й сучасного українського.

Періандру з Коринфа (627–588 рр. до н.е.) належить сентенція: «Карай не тільки за проступок, але й за намір» [1, с. 94], актуальна й сьогодні, та згідно з якою не тільки дії, але й наміри їх вчинити тягнуть за собою певні наслідки (покарання). Так, відповідно до чинного Кримінального кодексу України злочини бувають закінченими і незакінченими (ст. 13), останні ж поділяються на готування до злочину (ст. 14) та замах на злочин (ст. 15).

Отже можна стверджувати, що українське право не тільки приналежне до західної правової традиції з витоками в елліністичному світі, воно і по сьогодні використовує нормативні формули, закладені ще давньогрецькими «семи мудрецами», які жили задовго до Сократа, Платона й Аристотеля.

Список використаних джерел

1. Диоген Лазертский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов / АН СССР, Институт философии. Москва: Мысль, 1979. 620 с.

2. История античности: в 2 т. Т. 1: Древняя Греция. М.: Правда. 1989. 624 с.

3. Платон. Полное собрание сочинений в одном томе. Москва: Альфа-книга, 2020. 1311 с.

4. Аристотель. Политика. Афинская полития. М.: Мысль, 1997, 271–343 с.

5. Меленко С. Г. *Давньогрецькі витоки української філософсько-правової думки* : монографія. Чернівці : Технодрук, 2013. 432 с.

Василевська Тетяна Едуардівна,
професор кафедри публічного управління
та публічної служби Національної академії
державного управління при Президентові
України, доктор наук з державного
управління, професор

ЕТИКА ПУБЛІЧНОГО СЛУЖБОВЦЯ: ДИЛЕМНІСТЬ ПРАВОВОГО ТА МОРАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У підтримці етики публічного службовця можуть бути задіяні як інституціональні засоби, так і особистісна моральнісна саморегуляцію публічних службовців.

Нині дослідники констатують «часткову інституціоналізацію» суспільної моралі, яка виявляється в тому, що мораль: 1) вибірково санкціонує механізми правового регулювання і політичного прийняття рішень; 2) втілюється в системі спеціалізованих кодексів, що підтримуються авторитетом спільнот різного типу: територіальних,